

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова
Басейнової ради річки Тиси
Юрій Шпонтак
«_» _____ 2023 р

ПРОТОКОЛ
засідання Басейнової ради річки Тиси

м. Ужгород

30 травня 2023 року

№ 8

Дата проведення: 30 травня 2023 року.

Місце проведення: Закарпатська область, м. Ужгород, Слов'янська набережна, буд. 5, Басейнове управління водних ресурсів річки Тиса.

Час проведення: з 11.00 по 16.00 год.

Час початку реєстрації: 10.30 год.

Час закінчення реєстрації: 11.00 год.

ПРИСУТНІ: 9 членів Басейнової ради, 34 – запрошених.

Усього 43 осіб (*перелік додається*).

Порядок денний

1. Гідроморфологічні зміни – водно-екологічна проблема Плану управління річковим басейном Дунаю 2025-2030 (суббасейнів: Тиси, Прута, Сірету, Нижнього Дунаю) (доповідач: Олексій Ярошевич, керівник «Blue Rivers. Environmental consulting»).
2. Досвід WWF у відновленні безперервності течії річки Черемош суббасейн Прута (доповідачка: Оксана Коноваленко, експерт «WWF Україна»)
3. Методика з відновлення гідроморфологічних характеристик водотоків (доповідачка: Катерина Мудра, експерт «Blue Rivers. Environmental consulting»).
4. Досвід ренатуралізації водних об'єктів в Україні (доповідач: Юрій Голубев, директор ТОВ «Екоберег»).
5. Проекти ренатуралізації водних об'єктів на півдні України (доповідач: Олег Дяков, експерт «Rewilding Україна»).
6. Проекти ренатуралізації на річці Дунай, острів Свободи, Угорщина (доповідачка: Андреа Шому, експерт «WWF Угорщина»).
7. Проект ренатуралізації річки Ботар та потенційні об'єкти для ренатуралізації в суббасейні річки Тиса (доповідачі: Едуард Осійський, заступник начальника БУВР Тиси, Євген Кедик, в.о. начальника Виноградівського МУВГ).
8. Різне.

ВИСТУПИЛИ:

З вітальним словом виступили та побажали плідної праці:

Олексій Ярошевич - керівник «Blue Rivers. Environmental consulting»;

Марія Шпанчик - начальниця управління забезпечення водними ресурсами Держводагентства України;

Тарас Капуста - директор «Центру підвищення кваліфікації працівників водного господарства»;

Оксана Коноваленко - експертка «WWF Україна»;

Василь Манівчук - начальник Закарпатського ЦГМ;

Юрій Шпонтак - голова Басейнової ради річки Тиси, привітав присутніх членів Басейнової ради річки Тиси, представників влади та водогосподарських організацій області, водокористувачів, науковців, громадськість з проведенням восьмого засідання Басейнової ради річки Тиси. Повідомив, що на засіданні присутні 9 членів Басейнової ради, з 13. Четверо членів Басейнової ради з поважних причин не змогли прийняти участь у засіданні. Відповідно до Положення про Басейнову ради річки Тиса, засідання є легітимним, якщо на ньому присутні більше половини членів.

Шпонтак Юрій запропонував для ефективності роботи засідання затвердити наступний регламент роботи:

- час для доповіді – до 30 хвилин;
- час для виступу та дебатів – до 5 хвилин;
- час для внесення пропозицій та доповнень – до 3 хвилин.

ГОЛОСУВАЛИ:

«ЗА» - 9.

«ПРОТИ» - немає.

«УТРИМАЛИСЬ» - немає.

Рішення прийняте 9 голосами, що становить 100% голосів, присутніх на засіданні.

1. Гідроморфологічні зміни – водно-екологічна проблема Плану управління річковим басейном Дунаю 2025-2030 (суббасейнів: Тиси, Прута, Сірету, Нижнього Дунаю).

СЛУХАЛИ: Олексія Ярошевича – керівник «Blue Rivers. Environmental consulting».

План управління річковим басейном (далі – ПУРБ) розробляється для кожного з 9 визначених річкових басейнів:

- розробка - до кінця 2023 року;
- громадське обговорення – січень-червень 2024 року;
- затвердження - до кінця 2024 року;
- ПУРБ буде прив'язаний до Плану відбудови України.

Обласні програми охорони навколишнього природного середовища мають бути інтегровані з ПУРБ.

Мета – досягнення доброго екологічного та хімічного станів поверхневих вод, кількісного та хімічного станів підземних вод. Складеється з двох частин –

оцінка стану вод та програма заходів. Перший цикл впровадження 2025-2030 рр. Оновлення кожні 6 років.

Програма заходів спрямована на вирішення головних проблем:

- Забруднення поживними, органічними, небезпечними речовинами;
- Гідроморфологічні зміни;
- Засмічення побутовими відходами;
- Інвазійні види;
- Зміна клімату;
- Наслідки воєнних дій.

Гідроморфологічні зміни включають в себе:

- порушення неперервності потоку води та середовищ - поперечні штучні споруди в руслі річки, порушення безперервності потоку води та руху наносів і міграції риб, інших гідробіонтів;
- зміни гідрологічного режиму - забір води, регулювання стоку (водосховища, ставки), коливання рівнів води нижче поперечних штучних споруд у руслі;
- морфологічні зміни - порушення природних морфологічних характеристик річок.

2. Досвід WWF у відновленні безперервності течії річки Черемш в суббасейні Прута.

СЛУХАЛИ: Оксану Коноваленко - експертку «WWF Україна», Болдареву Дарину - експертку «WWF Україна».

Ключове завдання всесвітнього фонду природи Україна - збереження водних об'єктів для людини і природи, відновлення річок та водно-болотних угідь завдяки природоорієнтованим рішенням. Водний напрям WWF-Україна має на меті підтримати повернення до природнього стану прісноводних екосистем нашої країни. У фокусі уваги відновлення біорізноманіття шляхом відновлення:

- гідроморфології річок,
- безперервності течії річок,
- повернення заплав до їх природних меж та характеристик,
- водно-болотних угідь та боліт,
- «озеленення» гідроенергетики.

Демонтаж споруд на річках. Мета: зменшення фрагментації річок, відновлення безперервності течії річок. Приклад: У ході одного з досліджень WWF-Україна виявив щонайменше 121 перешкоду (греблю чи іншу), придатні для демонтажу. Їх усунення може відновити проточність 1998 км українських річок.

Відновлення боліт – гірські об'єкти: невелика площа, велика варіативність, і непередбачуваність глибин залягання торфу, висока цінність для біорізноманіття, дедалі більша водорегульовальна цінність, мікроклімат вирішального значення для життєдіяльності місцевого населення, легкість картографування, складність в управлінні, брак даних, особливо гідрологічних.

Відновлення болота «Глуханя» Закарпатська область - 50 га торфовищ, включаючи, 4,0 га орних земель, 15,0 га – пасовища, 15,0 га - осушені лісові угіддя, 7,0 га – сіножатей, 2,0 га – канали, 14,0 га - під охороною, але досі

використовується як пасовище та потроху осушується. Зараз «Глуханя» є джерелом парникових газів через висихання торфу та виділення метану і N₂O. Лише через 40 років після відновлення вона стане поглиначем.

Природоорієнтовані рішення:

1. Узгодити природоорієнтовані рішення із басейновим підходом управління водами.
2. Зміна підходів від боротьби із негативними наслідками дії вод до сталого співжиття.
3. Запровадити у законодавство такі терміни, як “джерело”, “початок річки” (витік) тощо.
4. Заохочувати ДЕІ та місцеві громади забезпечувати ведення водного кадастру та рекомендувати, як рішення для попередження ризиків пов'язаних зі зміною клімату.

ВИСТУПИЛИ:

Володимир Суран - голова регіональної асоціації «Закарпаття за чисте довкілля» виступив щодо норми якості скидів забруднюючих речовин у поверхневі водні об'єкти, порівняти з нормами ЄС, узгодити на законодавчому рівні.

Олексій Ярошевич - керівник «Blue Rivers. Environmental consulting», розроблена і прийнята «Директива з очистки міських стічних вод» в ЄС, копра передбачає наступні етапи очистки стічних вод як механічна-біологічна-третинна з вилученням азоту і фосфору.

3. Методика з відновлення гідроморфологічних характеристик водотоків.

СЛУХАЛИ: Катерину Мудру - експертка «Blue Rivers. Environmental consulting».

Методичні рекомендації – це документ рекомендаційного характеру, який містять практичні вказівки планування та здійснення заходів з відновлення гідроморфологічних характеристик водотоків. Метою документу є запровадження європейських підходів відновлення гідроморфологічних характеристик водотоків у національному законодавстві та впровадження єдиних підходів при здійсненні таких заходів. При здійсненні планування та при реалізації заходів з відновлення гідроморфологічних характеристик водотоків. Призначені для: органів державної влади, суб'єктів господарювання, експерти експертних комісій, представників громадськості; проєктним, науковим організаціям

Вибір ділянок та об'єктів для відновлення:

- Можливість для відновлення водотоків поряд із вже запланованими або існуючими проєктами відновлення;
- Проєкти відновлення заплановані у заповідних територіях;
- Перевагу мають об'єкти, де вже плануються дії щодо відновлення в рамках ПУРБ;

- Врахування існуючих видів водокористування у річковому басейні (включаючи задоволення питних потреб, захист від повеней, виробництво енергії або сільське господарство).

Вимоги та рекомендації до проєкту відновлення:

- відновлення має передбачати більшу динаміку водного об'єкта, гідрологічних процесів, що там відбуваються;
- в результаті проведених заходів слід очікувати покращення екологічного стану відновленого МПВ;
- відновлення повинно призвести до досягнення МПВ, що йому піддається, самопідтримуючого стану;
- заплановані та проведені заходи не повинні мати негативного впливу;
- наслідки відновлення мають бути відстежуваними.

Ключові групи заходів: міграція риби та біоти, екологічний стік, управління наносами, управління процесами або гідротехнічними спорудами, покращення прибережних оселищ, покращення різноманіття руслових форм, екологічно оптимізоване технічне обслуговування, збільшення різноманіття оселищ, покращення варіативності глибини та ширини річки, покращення водообміну на заплаві, відновлення русла річки в плані, управління рослинністю/відновлення рослинності, зменшення площ затоплення (водосховища/ставки), будівельні/технічні заходи для зменшення негативного впливу гідропікіну, відновлення русла річки, відновлення річок, що знаходяться в закритих колекторах, відновлення природних фізико-хімічних умов, включаючи заходи з пом'якшення наслідків нижче за течією, покращення транспорту наносів між озером та річкою, екологічно оптимізоване управління рибним господарством.

4. Досвід ренатуралізації водних об'єктів в Україні.

СЛУХАЛИ: Юрія Голубєва - директор ТОВ «Екоберег».

Причини зникнення та деградації малих річок:

- надмірна зарегульованість річного стоку;
- штучне переформування русел;
- меліорація;
- розорювання водозбірних площ;
- високий рівень забруднення;
- зміна клімату.

Ревіталізація (екологічне відновлення) – це процес сприяння відновленню екосистеми, яка була деградована, пошкоджена або знищена.

Метою ревіталізації є штучне повернення основних елементів первісного потоку шляхом прямого втручання або прискорення процесу відновлення.

Відновлення малих річок повинно мати комплексний характер і охоплювати всю екосистему річки, включно з прилеглою до неї водозбірною площею.

Заходи спрямовані на відновлення більш природного русла річки:

- відновлення гідроморфологічних характеристик русла;
- відновлення заплави та водно-болотних угідь;
- екологічна реконструкція русла;
- відновлення проточності річок та ліквідація бар'єрів;

- виявлення та впорядкування джерел;
- фітомеліоративні заходи, боротьба з ерозією, небажаними та інвазивними видами.

5. Проекти ренатуралізації водних об'єктів на півдні України.

СЛУХАЛИ: Олега Дякова - експерт «Rewilding Україна».

Басейн річки Ягорлик екологічні проблеми:

- високий рівень штучного регулювання стоку – 3 водосховища об'ємом майже 6 млн м³ і близько 40 ставків;
- гідротехнічні споруди у поганому технічному стані;
- значна площа водойм та заплави заросла очерстом до 90%;
- річкові місця існування значною мірою змінені і не виконують свої екологічно і соціально значимі функції;
- поганий екологічний стан, викликаний зміною гідрологічного режиму та гідроморфологічних параметрів через велику кількість штучних перешкод.

Основні напрямки комплексного відновлення:

- відновлення ділянки річки з вільною течією довжиною понад 8,5 км;
- скорочення площ очеретяних заростей та відновлення лук та заплавного лісу;
- створення умов відновлення цінних видів рослин і тварин;
- сприяння впровадженню комплексного управління та екологічно стійкого використання природних ресурсів пілотної ділянки річки Ягорлик.

Мета проекту - підготувати науково обґрунтовану основу для подальшого екологічного відновлення Ягорлику шляхом збільшення її ділянок з вільною течією до 50% протяжності річки.

Головний результат - план усунення перешкод, що заважають вільній течії води, та екологічного відновлення в басейні річки Ягорлик.

6. Проекти ренатуралізації на річці Дунай, острів Свободи, Угорщина.

СЛУХАЛИ: Андреа Шому - експертка «WWF Угорщина».

Мета - поліпшення екологічного стану Дунаю та його заплави: покращення зв'язку між заплавами та річкою, розвиток біологічної активності прирічкових біотопів, природні рішення у використанні води, контрольні ролі у дотриманні правових норм.

Історії успіху минулих років:

- Острів Óbuda (Hajógyári): оголошення місцевою природоохоронною територією;
- Пік острова Кісороші: оголошення природоохоронною територією;
- Острів Сабадсар: реставрація рукава.

WWF Тиса включає 21 програму:

- реалізація до 2030 року;

- впровадження природоохоронної системи управління заплавою, заснована на водозатримці, де це можливо в угорському районі вододілу Тиси;
- принаймні 150000 гектарів, щоб збільшити біорізноманіття та покращити умови життя місцевих громад.

Мотивації для реалізації програм:

- зарегульована ділянка Дунаю, більше не формулюються острови та бічні рукави
- погіршений морфологічний стан, відсутність водопостачання бічних відгалужень;
- Національний парк, що охороняється, і зона «Natura 2000», розмір: 47 га, бічний рукав: 3 км завдовжки;
- до 1990 року велася інтенсивна вирубка лісу;
- державна власність присвячена назавжди охороні природи;
- охоронна зона свердловин питної води.

7. Management of 'small' waterbodies in the Netherlands.

СЛУХАЛИ: Paul Buijs, the Netherlands.

Малі водойми:

- Типи річок: мінімальна площа водозбору 10 – 100 км².
- Типи озер: мінімальна площа поверхні 0,5 – 1 км².

Приклади «малих» водойм:

- Типи річок: струмки, канали, канави.
- Типи озер: озера, водосховища, ставки.

Приклад канави – дренаж особливо для сільськогосподарського використання земель (зниження рівня ґрунтових вод)

Обов'язки керівництва ферми (власна територія):

днопоглиблення

утримання/видалення берегової рослинності.

8. Проект ренатуралізації річки Ботар та потенційні об'єкти для ренатуралізації в суббасейні річки Тиса

СЛУХАЛИ: Едуарда Осійський, заступник начальника БУВР Тиси, Євгена Кедика, в.о. начальника Виноградівського МУВГ.

Водний об'єкт – річка Ботар розділена на 4 МПВ:

- Ботар (виток – верхів'я с. Новоселиця) – річка 2 км;
- Ботар (верхів'я с. Новоселиця - нижче с. Черна - автодорожній міст в напрямку с. Хижа) – річка 6 км;
- Ботар (нижче с. Черна, автодорожній міст в напрямку с. Хижа – розподільний шлюз (розгалуження на Старий та Новий Ботар) – канал 17 км (каналізоване русло);
- Старий Ботар від розподільного шлюзу до кордону – канал 28 км.

Заходи, що спрямовані на покращення/відновлення гідрологічного режиму та морфометричних показників:

- забезпечення подання води в русло річки протягом цілого року - насамперед необхідно провести відновлення (розчищення) русла річки в районі шлюзу в с. Дюла, відновлення природного русла Старий Ботар. Можливо фрагментальне (часткове, якомога менше втручання) розчищення від шлюзу на відстань до 5,4 км., щоб забезпечити безнапірний рух води самопливом.
- з метою акумуляції води у період межені необхідно збудувати два донних пороги з природних матеріалів.
- ревіталізація стариць - на заплаві річки збереглися п'ять стариць по обидві сторони від русла річки в середній та нижній течії річки. З метою збереження біотопів та покращення їх водності та проточності після побудови донних порогів та підняття рівня води в річці, враховуючи літологію даного регіону (високе залягання галькових відкладів) відбудеться і підняття рівня води в старицях та підняття рівня ґрунтових вод з обводненням даної території.
- підтримання гідрологічного режиму річки Ботар та заплави природоохоронної території - створено об'єкт природно-заповідного фонду на українській частині транскордонної ділянки річки Ботар (ботанічний заказник місцевого значення «Ботар», площею 277,1 га).

9. Система оцінки впливу лісгосподарської діяльності на водозбори лісів Українських Карпат. Методичні рекомендації з оцінки стану водозборів

СЛУХАЛИ: Юрія Дербалю - інженер лісового господарства, ГО ФОРЗА.

Передумови запровадження системи оцінки та водозбірних принципів управління лісами:

- Визначення районів річкових басейнів, масивів поверхневих та підземних вод (МПВ)
- Затвердження меж районів річкових басейнів, суббасейнів та водогосподарських ділянок;
- Виділення суббасейнів та водогосподарських ділянок у межах районів річкових басейнів;
- Затвердження Міндовкіллям України:
- Методики визначення масивів поверхневих вод
- Методики віднесення масиву поверхневих вод до одного з класів екологічного та хімічного станів МПВ
- Підготовка Планів управління річковими басейнами Тиси, Дністра, Прута.

В Методичних рекомендаціях інтегровано вимоги ВРД ЄС й Водного кодексу України які регламентуються стандартами, що стосуються якості води:

- Керівний стандарт з оцінки гідроморфологічних параметрів річок
- Керівний стандарт з визначення ступеню зміни гідроморфології річки та вимогами в Лісовому кодексі України щодо моніторингу лісів, що сьогодні представлені звужено і які потребують перегляду та приведення у відповідність до міжнародних вимог НПА ратифікованих законодавством України, зокрема вимог ПРОТОКОЛУ про стале управління лісами до Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат щодо гармонізації моніторингу лісів у

Карпатах, розвитку спільної інформаційної системи про стан лісів у Карпатах, гармонізації баз даних і інтегрування національних результатів лісового моніторингу і в спільну європейську інформаційну систему.

10. Різне.

Рішення Басейнової ради:

1. Затвердити план роботи Басейнової ради річки Тиса на 2023 рік (додається).

2. Взяти до використання інформацію щодо «Методики з відновлення гідроморфологічних характеристик водотоків».

3. Інформацію та досвід реалізації природоорієнтованих рішень WWF України та Угорщини рекомендувати водогосподарським та лісгосподарським організації Закарпатської області, ВНЗ «УжНУ» (ботанічний сад), НПП «Зачарований край», НПП «Ужанський», НПП «Синевир», Карпатський Біосферний заповідник.

4. Підготувати до наступного засідання Басейнової ради річки Тиса коротку узагальнюючу інформацію щодо Програми заходів спрямованих на вирішення головних водно-екологічних проблем (ГВЕП) річкового басейну Тиси (забруднення органічними, біогенними та небезпечними речовинами).

ГОЛОСУВАЛИ:

«ЗА» - 9.

«ПРОТИ» - немає.

«УТРИМАЛИСЬ» - немає.

**Виконавчий секретар
Басейнової ради річки Тиси**

Тетяна Готра